

(Veszely Ferenc szelektálásában és jegyzeteivel, aki gyerekkori osztály és költőtársa és 1951 és 1957 között legjobb barátja volt és tanúja volt a zseniális fiatalember költővé fejlődésének. A forradalom illetve Veszely kényszerű menekülése szakította el az "elválaszthatatlan" barátokat. Szerb a kultúrált emberiség költője, minden bizonnyal a huszadik század legkiválóbb költője cím kandidátusa Európában. A versek magukért beszélnek.)

I. Az Ének a folyón kötetből

Arioso

Láncfű pihéket szólongat a szél,

s hogy él, magáról elhíreszteli.

Vonat nyújtózik meztelen napon,

jó, friss színekbe fúródik vakon,

arcom a dolgok fénye elfedi.

A föld zöld szőrzetét cirógatom.

Tavasszal így, szagokkal teljesen,

a gyöngé dombok, selymes hajlatok,

sóvárogván a síma csókokért,

Az Ének a folyón kötetből

Written by Szerb György

itatva vággyal, évődnek velem;
jóízű színük szám bizsergeti,
mint csepp ütések puha csókjaim
borzolják bőröm, altatnak megint,
s a nyírkokat friss áram kergeti.
Vártam, s ama érett szájjal ízlelem
szerelmed, föld, szagokkal jött tavasz,
kínig kívánó testiség, kamasz
szerelmek könnyén megtanult gyönyör,
mely szűzességtől szűzen óv, s a kéj
tisztult tavából piszkot, bűnt kiold.
Bukfencezik a szél, hisz elhiszik,
hogyan él, mert hírét, illatát viszi
virággjövőknek, érzem szédítő
sodrát a létnek, szerelmem egyre nő,
elmém anyagba szédül, s nem dadog,
élőkkel kötnek össze illatok,
a pórusokból párolog a vágy,
formák fonódnak egyé, furcsa, lágy
alakjuk értelemre lel, s a lét
dolgában célt kap törvényünk, a szép.

Ezt a szép verset 17 éves korában írta, 1954-ben. Már akkor a szép megszállottja volt,

ars poetikájának lényege mindenekelőtt a szépségre törekvés, zászlajára a l'art pour l'art-ot tűzte akkor amikor a "szocialista realizmus" volt a pártvonal s a lírikus versek (hacsak nem Sztálin vagy Rákosi dicsőítésében) "kispolgárinak," ha nem egyenesen "reakciónak" ítéltettek a kommunista hatalom által. A költők költője kívánt lenni, de a Nyugat és a klasszikusok lelkületében, nem a korabeli, rendszerint a rendszert kiszolgáló versírók utáztatában. Későbbi, érett költészete magába foglalja a modern kor versírásának mindhárom változatát, a szimbolizmust, az imagizmust és a szürrealizmust. Főleg az utóbbi kettőben mélyül el, a tudatalattit bányássza gyönyörű kép és összefüggés elemeket csapolva meg, amelyek belső nyomásra szökőkutakként törnek ki verseiből. Ha van öncélúság verseiben ez ezen források tudatos keresése, versei szinte maguktól ezen források felé gravitálnak, az eredeti gondolatot vagy ihletet hamarosan ezek a belső képek és asszociációk árasztják el. Kétségtelenül lángész volt, nehézveretű filozófiai műveket olvasott könnyedtséggel egészen fiatal korában, Liszt darabokat játszott a zongorán kotta nélkül (később a zenéből élt meg előbb vándorló zongoristaként, később a Déryné színház karmestereként, több dalt és színházi zenedarabot komponálva, de ambíciója mindig a költészet maradt), megismerkedett Szabó Lőrincel s fordításokban a német, francia, angol és ógörög költőkkel is, s tette mindezt mielőtt elérte volna huszadik évét. Hajszolt életet élt, háromszor nősült, öt gyerek apja. Egész pályafutására ránehezült a kommunista elnyomás terhe, megjárta a hírhedt Andrassy út 60-at is, ahol verseinek értelméért vallatták sorról sorra a paranoid pribékek. Utódaik ma is agyonhallgatják óriási tehetségét, vagy messze alulértékelik költészetének igazi jelentőségét, említést sem kap nyelvének - páratlan szókincsének, képeinek, kifejezéseinek - rendkívüli gazdagsága, szépsége. Nagybátyját tekintette példaképének aki hajszolta az életet és - mint maga a

költő -- korán halt meg. V. F.

A tavasz dicsérete

Ó fürge Nap, borítsd ki karcsú korsód

hadd folyon fény a fáradt földpihére

hadd rúgja már a bánat az utolsót

és haljon bele az öröm levébe

a vízre harsány tûzvitorlák húznak

a szél gubancot hurkol a habokra

lányok kendői kacagáson úsznak

s hajuk kibomlik mint a barka bokra

az ég tavában gépek fodra ázik

fölötte néha felhők szárnya lobban

megnő a szem egész a látomásig

és lélekzik mint élet a rabokban

gyökerek ujja mozdul már a mélyben

a szél ezüstöt fésül a homokról

madarat űznek csakhogy el ne érjem

és innék újra rég halott borokból

Az Ének a folyón kötetből

Written by Szerb György

a házak arcán énekel a festék
az ablakok kigyúltak mint a fáklya
s míg bámulom a szobrok drága testét
már nem gondolok többet a halálra

mert látom magam köszívükbe vésve
mint része nálam előbb alkotásnak
mert új tavasz jön mindig a vetésre
s az életnek szánt nem az elmúlásnak

és leng a felhő könnyű mint a kócsag
kigyulladt húsa ég a gólyahírnek
a vízre csúszik hempereg a csónak
s madarat fog illata a víznek

zeng-bong a szél pengét akaszt az árral
az ég fonálja most tanul nevetni
ujjong a víz egy asszony benne lábál
hajunk lobog most volna jó szeretni

Ének, őszi tájjal

Már pislákol pár karmazsin levél
a lombkastélyok ormán, mint a vér.
Hozzák az őszt borostás reggelek,
kemények, durvák, mint az emberek.
Már köd lapul a tarlón. Kék utak
függnek a füstön, mint a bűntudat.
Elmult megint, s megint más volt a nyár,
mint ahogy hittük. Nem pattant a zár
titkok felett és nem enyhült a gond.
Se nyár, se ős, se tél, tavasz se mond
sohase újat. Sorsunkra konok
közönnyel néznek, mint az ikonok.
S mi csak vonszoljuk s hisszük, ó de szép,
egy nagy repülés előérzetét,
naponta újra ujjászületünk
hisz egyszer úgyis sikerül nekünk
valamit látni amit más soha,
valamit tenni ami már csoda, (a forradalom előérzete?)
valamit vinni, ami már öröm,
s embernek lenni rontott délkörön.
Ez tart meg élve. Ének akkor is
ha hallgatásunk hosszú és komisz,
kiáltás akkor is ha korcs a hang,

csenddé törik mint hó alatt a hant,

és élet akkor is, ha töredék...

Magában-kék (Immunizáló ön-beoltás a szocialista realizmus ellen? F. V.)

Magában-kék a föld

hegyen az este költ

tojásban kopog a csend

köd eszi az elevent

cinege-szél dudol

boróka bandukol

guggol a galagonya

laboda lapít oda

pityeg az őszapó

a bodza hintaló

csőrével dobol a pinty

bogarak dobozain

a bükk szelet figyel

sárkányt ereszt a cser

jegenye bogokat old

zsinegen repül a hold

mikor a csend kikel

magában énekel

Ködben távoli házak Korabeli tanúvallomás egy költő sorsáról a Kádár

korszakban. F. V.)

Ködben távoli házak

nyitott fekete szájak

ablak-fogsor vicsorog

az utca hördülő torok

bennem keserű akarat

alacsony egeket harap

felhők fájnak a nyelvemen

száradó nyálam elnyelem

próbálnék újra valamit

robbannék mint a dinamit

befestném a házakat

dalolnék nemvolt lázakat

de jaj hahota-gyalogok

vesszői alatt szaladok

csapkod és csíp a nevetés

fájó fülemben csupa kés

tudom tudom hogy vége már

nem szólhat az aranyszamár

csak néz csak hall csak lát csak tud

s nyeli a keserű laput.

Delirium előtt

A lenti égen füst fakad

lármafák riasztanak

a kertben barbár horda dúl

száz éj mult el álmatlanul

a fény hideg a torkom ég

a hajnalt túl kell élni még

mellem szorít mint szörnyű rács

szivem mint puha kalapács

bordáim börtönét veri

a bőröm vékony víz lepi

idegeim a bőr alatt

mint furcsa férgek ránganak
hintáz rajtuk a félelem
futkos a vágy gerincemen
s a gyöngé csontokba harap
éget a vér mint híg salak
dobhártyám végtelenre nyúlt
a szesz lármáján vékonyult
koponyám döngeti a csend
a lármafa nagy vést jelent
füst fogta el a híg napot
egy kortyot még mert meghalok.

Szerb György italba való menekülése ismeretlen dolog nekem, fiatalkorunkban egyikünk sem ivott, a forradalom előtti időszakban egyáltalán nem. Hallani másodkézből hallottam róla, hasonlóan az állítólagos drogozásról is. Tény hogy intézeti elvonókúrán vett részt egy időben. Ennek magyarázatát valószínűleg részben genetikai, valószínűleg pszichológiai okokban lehet megtalálni: a forradalom leverését követő kiábrándulásának (egy alkalommal velem épített barrikádot és egyértelműen híve volt az oroszokat és a kommunistákat egyaránt kisöpörni kívánó nemzeti forradalomnak), a Kádár korszakban való üldözöttségének és elnyomásának (a Ködben távoli házak-ban leírt reménytelen helyzetnek), de az a gyanúm hogy elsősorban annak az önmagát a végletekbe hajszoló, a Kasszandra megidézése című versében erre utaló nessus ing viselésének a vállalása miatt. Szerb fiatal kora óta hajszolta magát, a szépségre való végletekig menő törekvés

jegyében. (Lásd Válasz féltőimnek című versét az alábbiakban) Sajnos feltehetően nemcsak ő fizetett meg ezért.

Kékhajú (részletek)

Kékhajút a lélekarcút

szemem lecsukva megtaláltam

feladtam hát a régi alkut

örömként jártam a világban

...

Kékhajú mondd tudnál-e dalolni

mint piciny ér kavicsok lythofonján

karcsú kezedből éneket ontván

Kékhajú mondd tudnál-e dalolni

mint a szelecske nád-pikulákon

csepp oboán mint cinke az ágon

mint az apály dagadó üregekben

mint a nővő víz tenger-öleiben

mint a meleg szél orgona fákon

mint hegedű szomorú operákon

mint a szabadság asszonyi szájon

...

Kékhajú mondd tudnál-e szeretni

mint kicsi kérész percre kigyúlva
rögtön elégve semmibe hullva ...
mint a virágok egy nyarat élve
vágycat oltva napszemû szélbe
mint a flamingók zárt sugarakban
rózsafüzéerként szállva a napban
mint kudu-párok szürke szavannán
barna szoborként összetapadván
mint krokodilok mély mocsarakban
tíz tucat évig egy akaratban
mint a mamutfák tízezer évig
nézve magunkat s növe az évig
mint a vizeknek örök csobogása
drágakövek maradó lobogása
mint a világok útja az égen
szent logikák diadalmi övében
...
s állt a leány mint őz a veszélyben
úgy remegett mint nádak a szélben
ám szeme drága taván tüzek úsztak
napkezû lángok jaj hova kúsztak
merre lihegték a rét örökéből
hullj ki szakadj ki lámpa köréből

tollkicsi lepke jaji meneküljél
fûnyoszolyádra visszarepüljél
ott fakadott örömökből a tested
napsugarak szárnyadra leestek
jer meneküljünk megköt a város
szép nyírfánk lila földeken áll most
hold-mosolyában rínak a rétek
jer meneküljünk rút ez az ének
más dallam és más táj a mi jussunk
jer meneküljünk messzire fussunk

...

friss levelekkel lombok üzennek
hívna a szélkarú erdei szentek
szólít a kőrís az éger a vérbükk
el sose indul vissza közébük
falrafeszített régi fa-Krisztus
bronz lovasok közt itt neki nincs juss
farkasidők foga majd elemészti
por-testét tovalengeni készti
szélmadarakkal szellemutakra
kékhajú párán tûzhajú napba
rét-ikonokra visszamerengve
vissza-lehullva sírva kerengve

sótalan könnyel esti esőben

hantokat mosva halk temetőben

Fohász

Ne szólj rá álmaidra,

még hagy játszhaszak vélük,

gondoljál gondjaimra,

mennyit törődöm értük.

Hogy' hullik lassan egyre

a kristály dér fejemre,

tavasz nem oldja többé,

ottmarad mindörökké.

Gondolj a félelemre

mi irtóztat a sírtól,

fakó fehér kezemre,

ha lehull a papírról.

Gondolj nehéz napokra

mik megvámolták sorsom,

kisértet holnapokra

várásuk félve hordom.

Gondolj tükör-szememre,
hogy dédelgette lényed,
mivé leszel ha benne
kialszanak a fények?

Ki tartja templom arcod
dicsérő napsugárba,
ki fûzi szélbe hangod,
derekad karcsú fára?

Ki biztat hogyha rémek
suttognak föl szobádban,
s a megváltó nevének
sóíze nő a szádban?

Gondolj az életünkre,
ne törd le gyöngé törzsét,
magunkért drága húsú
de magtalan gyümölcsét.

Ne szólj rá álmaidra,

becézem őket érted,
változó kontyaidra
virágnak, ahogy kérted.

Nem vagy velem

Nem vagy velem szívemre este szárad
megüt a mélyben korhadó anyag
a vigyázatlan tárgyak öklelése
a rossz csoda hogy élsz és mégse vagy

sötét hajukkal sarkok integetnek
de szótlán kong a nemjárt kapualj
mennydörgése hullik a hegyeknek
egy kóbor gép a mindenségbe mar

nem vagy velem s ez több mint érthetetlen
a távollét a megsemmisülés
élő melled holt emlék kezemben
míg megkisért az átlényegülés

tapogatom derekad a szélben
gyümölcsök héján bőröd hámozom

Az Ének a folyón kötetből

Written by Szerb György

bontogatom lépteid a porból

s a lány vizekre arcod álmodom

nem vagy velem időmet így emészti

halálom útján számtalan halál

ki életet vesz el kínját jobban érzi

még szól a dal mely néki néma már.

Szeretném

Szeretném ha velem lennél

kezeimből felhőt ennél

szeretném ha láthatnálak

kortyolhatnám virágnyalad

szeretném ha madarokról

beszélnek és sírnál akkor

szeretném ha újra mint rég

borzolnád a bokrok ingét

szeretném ha dongó jönne

és te félnél mintha ölne

szeretném ha növénykacsok
között látnád gyerek csacsog

szeretném ha vásott, tarka
ábrát firkálnál a falra

szeretném ha rossz gyerekként
leköpnéd a gonosz repkényt

szeretném ha bolond lennél
fényes utcán megölelnél

szeretném ha menve-mennénk
szinte belebetegednénk

szeretném ha tüzes padra
úgy ülnénk le mint a napra

szeretném ha forrva hûlve
ledölnénk a hideg fûre

szeretném ha harmatokban
forró vércsepp nyílna nyomban

szeretném ha csípők ágyán
halkan meghalna a páfrány

szeretném ha megnyugodnál
mint a virág becsukódnál

szeretném ha újra mégis
szánva bánva szeretnél is.

Katrin a kedves

A éj kelyhében lágyszivály
törések mély zengése kelt
reggelre megfordult a szél
az eső kazlakat terelt

kötődtek kék üveggyepűk
nádak lábvize megfagyott
akkor már régen tudtam én
Katrin a kedves elhagyott

s akkor mégis az útfelen
miatta dermedt meg a fû
rozzant nyilán a szarkaláb
cirákolt íjedt hegedû

zörgött didergõ fényrigó
papírba göngyölt szívemen
cipõm kocogott kocsmakõn
csuklott a szél és jött velem

árultak képzelt arcokat
maguktól fénylõ ablakok
akkor már régen tudtam én
Katrín a kedves elhagyott

(A fákról csordul a sötét
estére vak tócsába gyül
reggel ha szél imádkozik
párája égbe szenderül

átugorják az éjszakák
a bakot tartó víg napot
többé semmi sem változik

Katrin a kedves elhagyott.)

Polifon sirató

Valami mindig leszakad és lassan
egy autós

mint meglőtt sas pernyéje a magasban
annak holta után

hullnak az égből hétpecsétű percek
legmélyebb,

míg fény sikoltoz vagy sötétje serceg
Különösen

hullnak kóválygón részegen lelőve
csúcsát

fekete porként a gyémánt időre
a

most búcsúztatom ki a csöndre érett
második

egyforma gyásszal magamat vagy téged

ki felhők arcán hét szelíd fodrorral

összeég a kékülő kolórral
tudatalatti

s néhanapján messze még kigyullad
elképesztőbb

mint sarkifénye északnak s a múltnak
tudja

fokozni a hatást, gyönyörűbbnél gyönyörűbb sorokban

Most elsiratlak szép fehér halottam
zúgnak"

Az előbbi négy, de különösen ezen, második,

balesetben hirtelen elveszített feleségéhez

írt versek kétségtelenül a világirodalom

legszebb szerelmes versei közé tartoznak.

e sirató, amely Szerb versművészetének a

is méltán megfogalmazza, egyedülálló nemcsak

magyar, de a világirodalomban. Különösen a

stanza istenien gyönyörű sorai szívrehatóak.

A költő gyásza egy képdús szellemi szertartás

szintjére emelkedik amelyben a természet

asszociációi tudatfölöttivé válnak. Még

hogyan a költő hosszú stanzákon át állandóan

melyek között "a csillagképek csonthártyái

már nem vagy aki voltál aki voltam és a költő fájdalma "gerincét töri a Tejútnak."
elnézem eltört drága üvegtested
s a csöndnek adlak mint napját az estnek
az égbolt kék koporsójába teszlek
hol átmosódnak halk üvegkeresztek
s a templomtornyok fordítottja ázik
és nő az isten ezüst oldaláig
majd érezlek a tiszta levegőben
ha üvegszálak sírnak az esőben
s az emlékedben lágy iszapba vesznek
mint visszhangjai régen elveszettnek.

Kopog a kő a gondolat kipukkan
a lépegető bánat tûre bukkan
és percről percre önmagát bevérzi
a nap kihajt a fájdalmat nem érzi
békák mozdulnak mély koszos lyukakban
magába hull a tél is mozdulatlan
a szélcsikók már jóidőt legelnek
a fűvek sűrű sorban menetelnek
én járok mégis oldatlan hidegben
lépteid nélkül lépteimmel rendben
megállva néha páratlan soroknál

mintha még szemem szép vetése volnál.

Egy robbanás az égbolt rianása
volt szerelmünk és nem születik mása
a csillagképek csonthártyái zúgnak
mert gerince tört tegnap a Tejútnak
s a mindenségből tájfúnként az élet
a törésen a semmiségbe széled
formába dermedt fénytokokban élünk
a köerekben színt repeszt a vérünk
ujjunk a kristály fényes néma ága
a rend kövült értelmet zár magába
és hull a kristály végtelenbe veszve
hol nincs Közel s megsemmisült a Messze.

Patria mea parva

Ó gyöngykorom te kőbányai hajnal
ó kráterek gyanakvó visszahanggal
ó mély tavak gyerekkor genfi-tói
de szép volt rajtuk talpfákon hajózni

sok méla gyár merengő néma kémény

figyelt reánk a reggel téglafényén
mikor kutyánkkal sások zöld bozontját
úttá ügettük s gallyak harci csonkját

a napfény oldalához ütögettük
a bogarat koszos kezünkbe szedtük
hogyan szabadságra szöktessük vidáman
porok vonultak kócos karavánban

az út felől hol kordék lödörögtek
végtelen ívén egykedvű köröknek
a víz akár a kácsa könnyű pelyhe
szemünkbe röppent csillogott a kelyhe

leráncigáltuk csípőnkörül a rongyot
belémerültünk kurjongó bolondok
sütöttek ránk smaragd salátakertek
a lágymokban lim-lomok heverték

lábnyomaink mint holdhegyek ragyogtak
tépéseink a megsebzett homoknak
mint bátor hód kutyánk a mélybe húzott
nyomán a farka csengő csíkot úszott

öreg szirénák munkát nyögtek akkor
s mi káromkodtunk tettetett haragból
hiszen fintorgó csepp suhancok voltunk
s az égvilágon nem volt smmi dolgunk

anyánk a drága várt vajjas kenyérral
s mi telistele aggatott tenyérrel
mentünk elé megmosdott szép fiókák
bogáncsot vittünk s néha néha rózsát

Keresztúri temetés

A félelem ír dalt a körben,
míg messze, mélyen döngve döbben
az új koporsón Gaia ökle,
s elhagy egy lélek mindörökre.

Nézel és földadnád a harcot,
elárult, s megtámadt az arcod,
hordod, mint töreit az élet,
ráncaidban az öregséget.

Az Ének a folyón kötetből

Written by Szerb György

Játszol, de fájdalmas a játék,
az ég, mint megsápadt halánték,
törvényt sugároz ujjaidra.

A szőtt idő, mint szörnyű hydra,

megemészt névtelen halaknak,
érzékeid is megtagadnak,
agyad, mely tiszta és egész volt,
részekre törik mint az égbolt,

nem marad más, csak tarka, büszke

emlékezések csillag-üszke.

Aztán az éj-hullámú nemlét

előnti szívedben a medrét.

Őt siratom csak

Míg ólmos vízben álmodik a táj

egy szó feszíti számat ami fáj

e szó az élet

általa terem

haza szabadság szépség szerelem

mert nincs hazája annak ki halott

s a szabadság is élőkön ragyog
s csak az szomjazza hírét hogyha nincs
ki él, akinek szomjúsága kincs
s a szépség is csak partvetett hal
ha nincsen szem mely látványába mar
ha nincsen fül mely dallamába tép
ha nincsen szív mit láza vetne szét
és nem szeretnek holtan a kövek
sem elszáradt fakó virágtövek
csak aki él és úgy marad örök
hogy egymásba olt célt és örömet
csak élet értelmezi a csodát
mely fényével egy világot fon át
legyen az mértan mámor kémia
vagy őszi lombra rótt elégia

én öt siratom csak az életet
hogy lesz idő mikor már nem leszek
szavam se lesz hogy megkérdjem magam
hová kallódtam ilyen nyomtalan
és nem hiányzom majd de énnekem
nagyon hiányzik szép vad életem.